

skrajnosti; tako npr. besedo „mitos“ skoraj dosledno sloveni z „bajko“. Številni prevodi grških in rimskih citatov so — večinoma prvič — eksaktno (vendar ne suženjsko) prevedeni v slovenščino. Tudi sicer čutimo že ob samem njenem izražanju njeno humanistično izobrazbo in osveščenost. Tako je npr. grška polis, ki jo pogosto omenja, vselej dosledno ženskega, in ne moškega spola, kot bi v zadnjem času radi strokovnjakom diktirali nekateri pravopisci, sklicujoč se pri tem malodane na „voljo ljudstva“. Njen stil kazijo pravzaprav le nekateri kroatizmi, ki so bili v času, ko so objavljeni spisi izhajali, pač v splošni rabi; vsaj najhujše med njimi bi bil urednik lahko popravil, ne da bi se bil s tem pregrešil zoper zvestobo do izvirnika (npr. *osobito, siguren, v istini*). Najhuje pa moti množica tiskovnih napak; med njimi so nekatere čisto nepotrebne (npr. op. 20 na str. 24) ali pa tudi kvarijo dikcijo.

Izid te knjige pomeni razveseljiv dogodek za vse ljubitelje filozofije in humanizma in zlasti še za vse, ki smo poznali in cenili Almo Sodnik, saj nam v prikupni, lepo urejeni in priročni obliki nudi vrsto tehtnih razprav, ki bi sicer ostale neizkoriščene v težko dostopnih revijah, kongresnih zbornikih in drugih odmaknjenih publikacijah.

K. Gantar, Ljubljana

COLLOQUIUM DIDACTICUM CLASSICUM SEXTUM

(Инсбрук, 22.—26. септембра 1975)

Ove jeseni još jednom su se, na inicijativu Bureau International pour l'étude des problèmes de la didactique du grec et du latin (čije je sedište u Ganu, Belgija), a u organizaciji ovog puta katedre za klasičnu filologiju Univerziteta u Инсбруку, sastali klasični filolozi iz desetak zapadnoevropskih zemalja sa željom da tokom pet dana kroz međusobne razgovore, diskusije i razne forme rada, razmene iskustva i steknu nove ideje za unapređenje i aktualizovanje nastave klasičnih jezika i književnosti. Moto kongresa „Učiti i podučavati“ podrazumevao je opštu temu formulisanu kao „Nastava grčke i latinke književnosti u srednjim školama i na univerzitetu“. U taj široki okvir smesthen je čitav niz predavaња koja su, sa teorijske i praktične strane, osvetljavala nove tendencije u nastavi klasičnih jezika. (Uzred budu rečeno, pretežno se govorilo o problemima latinke: nastava grčkog slabo je pominjana zahvaljujući tome što je u većini zapadnoevropskih zemalja grčki skoro sasvim potisnut na račun latinke). Teorijska predavaња bila su uglavnom u mašini. Među njima treba pomenuti uvodna predavaња dvojice belgijskih profesora (J. Veremans, predsednik Biroa; F. De Raeye) koji su ukratko, ali veoma precizno skicirali trenutno stanje u nastavi klasičnih jezika. Širom Evrope, ma koliko se sistem srednjoškolskog

образовања разликовао од земље до земље, свуда је видна тенденција наглог смањивања броја часова и година учења класичних језика. То за собом аутоматски повлачи потребу мењања не само метода наставе у средњим школама, већ и метода образовања будућих наставника. Њих наиме треба оспособити да у новој ситуацији не допусте да квалитет наставе опада упоредо са квантитетом. Тежиште наставе мора остати на интензивном читању највећих дела античких писаца, не сме се пребацити на суво „праматизирање“. Недовољно језичко знање ученика при томе треба наставник да буде у стању да компензира својим додатним објашњењима, филолошким, лингвистичким и културноисторијским. Основно је при томе да ученици сачувају, читајући дела старих писаца, свест о вредности, уметничкој пре свега, тих дела, да их оцењују примењујући критеријуме и достигнућа савремене књижевне критике, да се, с друге стране, постављају према њима као према модерним књижевним делима која нормално покрећу одређено морално-филозофске дилеме и указују на актуалне проблеме егзистенције појединаца као и читавог друштва. Такав приступ античкој књижевности захтева природно сасвим нове методе наставе класичних језика, различите од досадашњих — такорећи још схоластичких. Захтева, дакле, неоспорно веће ангажовање наставника, као и висок степен свесности у прихватању материје од стране ученика.

Илустрацију тих основних теоријских поставки чинила су скоро сва остала предавања. Познати стручњаци за историју античке књижевности покушавали су да пруже слушаоцима тзв. *Modellinterpretationen*, тј. да на одабраним одломцима покажу како би конкретно требало да изгледа анализа, језичка, стилска, књижевна и културноисторијска, текста који се чита на часу са студентима, односно бацама. Највећим делом те су анализе биле спроведене доиста магистрално, за углед, са потребном научном акрибијом а истовремено и са пуно духа и привлачности за слушаоце. Поменимо само предавања о Католу, п. 76 (prof. A. Leeman, Amsterdam), Хорацију п. I, 22 (prof. E. Doblhofer, Kiel), Вергилију *Aen. I*, 1—7 (prof. K. Vretska, Graz), Тациту *Ann. XIV* 53—54 (prof. P. Grimal, Paris; A. Koch, Strasbourg) итд.

Даље, рад на конгресу одвијао се и у пет различитих радних група. Ту се посебно дискутовало о проблемима као што су: улога превођења у настави класичних језика, интердисциплинарни студије класичних наука, класично образовање без познавања језика, читање текстова хуманиста у средњим и високим школама. Последња радна група, она која је разматрала питање проширења лектире текстовима писаца хуманизма и ренесансе, радила је, чини се, са највише озбиљности. Она је израдила и посебну резолуцију коју је поднела конгресу. У резолуцији се истиче многострука корисност увођења у наставу латинских дела из периода 14.—16. в. (оквирно од Петрарке до Бразма). Јер латински језик којим су та дела писана често је изузетно чист и елегантан, теме које се ту третирају могу бити веома блиске данашњим генерацијама, а с друге стране,

она у книжевној историји представљају незаобилазну карику која повезује античку книжевност са модерним, националним книжевностима. Осим тога без тих се дела не може континуирано пратити развој било које посебне книжевне врсте.

Изузетно интересовање учесника конгреса побудиле су две манифестације организоване у Инсбруку у част конгреса. Прво то је била представа Аристофанових „Жаба“ у извођењу ученика академске гимназије у Бечу (Das Akademische Gymnasium Wien I), у преводу и адаптацији W. Schadewaldta. О тој се представи може говорити само у суперлативима. У потпуности су је припремили (поставка, режија, сценографија, костими, кореографија, музика, тон, светло) ученици, бивши и садашњи, те гимназије. Изведена је у бриљантном темпу, са толико одушевљења, непосредности, свежине и без имало професионалне извештачености, да је доживела праве овације — и то од публике свакако врло строге у својим захтевима. Ако оставимо по страни чисто позоришне квалитете представе, као оригиналну поставку на сцену, увођење модерне бит музике у хорске тачке, динамичну режију, веома ефектну стилизацију костима итд, оно што је посебно очаравало гледаоце и наводило на размишљање било је следеће: са колико су воље и истинске преданости ученици, деца од отприлике 12 до 18 година, прегли да науче и изведу на сцени текст једног античког комедиографа, писан пре равно 2380 година! Значи да тај текст није ни данас изгубио своју актуалност, да је његова порука разумљива и блиска младима, да његова бриткост и полемичност није изгубила своју оштрину, да и данас побуђује на дискусију и захтева заузимање одређених ставова. Па, може ли онда постојати било какав бољи доказ о непревазиђености класичног образовања, о месту које оно заслужује да заузима у систему савременог образовања! Млади Бечлије који су са толико жара рецитовали Аристофанове стихове (поједине хорске партије чак на старогрчком!) недвосмислено су показали да класично образовање данас није никакав резидуум из средњег века, већ да напротив и даље представља најсолиднију базу једног модерног хуманистичког васпитања. Ту су поруку вероватно сви учесници конгреса — мање или више свесно — примили са ове представе и зато су са нескривеним одушевљењем изузетно топло поздравили извођаче.

Сличан утисак оставила је и једна друга сценска приредба. Ученице 5. разреда (трећа година учења латинског) Женске гимназије из Инсбрука, извеле су на латинском — у савршеним хексаметрима — Овидијеву Ниобу (Met. VI 148—312). Ова представа, иако знатно конвенционалнија и мање привлачна од оне прве (већ и због самог текста), такође је показала исто одушевљење и спремност младих да крену у истраживање света и идеја антике. А та спремност представља драгоцену помоћ и подршку свима онима који се боре за очување и осавремењивање класичног образовања.

Уопште узев овај конгрес, од чијих је 600 учесника већина била из редова средњошколских професора, представља добар по-

вод и подстицај да се zamislimo nad sūdbinom klasičnog obrazovaња u nas. Jer mađa je, rečeno je, u celoј Evropi prisūtna tendencija potiskivaња klasičnih jezika iz nastavnih programa sredњih škola, ipak čak i zemља koja je u tome — kađu — najđaље otišla, Francuska, ostavila je pune 4 godine učeња latinског. (Druđe, konzervativnije zemље, kao na primjer zap. Nemačka, imaju još klasične gimnazije u kojima se latinски uči 9 godina, sa po 7 časova neđeљno!) A u našoј zemљи, gdje klasična gimnazija praktično više i ne postoји, a u realnim se gimnazijama latinски uči samo 2 godine (a i to sa vrlo nesređno zamišљenim programom!), klasično sredњошколско obrazovaње na najboljem je putu da bude sasvim zatrveno. Samim tim opađa drastično i na univerzitetu interesovaње studenata za studije klasičnih nauka. U takvoј situaciji bio bi preki zadatak Saveza društava za antičke studije, kao i katedri za klasičnu Filologiju svih југословенских univerziteta, da pokrenu inicijativu za preispitivaње нашег stava uopšte prema klasičnom obrazovaњу, kao i za revidiraње sredњошколских i univerzitetских programa učeња klasičnih jezika. Upravo odrđani kongres u Innsbруku jasno nam je ukazaо na svu potrebu i hitnost izvršena tog zadatka. Југославија se upravo ove godine kandidovala za članstvo u међународном Бироу који сваке godine organizuje ove skūпове. Међутим, ако Савез друштava за antičke studije ne bude спровео енергичну и успешну акцију за измену статуса klasičnog obrazovaња u целокупном нашем образовном систему, питање je чему bi uopšte članstvo u Бироу за проблеме дидактике грчког и latinског jezika служило једној земљи u kojoj se грчки и latinски jezik više ne uči!

Челица Миловановић, Београд.

GEORGE H. GELLIE, *Sophocles, A Reading*, Carlton, Victoria 1972, Melbourne University Press, 299 stranica i bibliografija.

U desetljeću uoči posljednjeg rata Sofoklom su se osobito intenzivno bavili Nijemci i Talijani: dovoljno je spomenuti Reinhardta, von Blumentala, Weinstocka, Perrottu, Untersteinera. Poslije rata jača interes za nj kod Angloamerikanaca i Francuza. Svjedoče to imena Bowre, Adamsa, Waldoka, Whitmana, Knoxa, Kirkwooda, Méautisa, Lacarrièrea, gdje Ronnet i de Romilly. Knjiga pred nama potječe od učenjaka s ruba svijeta, australskог filologa Georgea H. Gellieja koji je već ranije pisao o tom pjesniku („Motivation in Sophocles” u Biltenu Instituta za klasične studije Sveučilišta u Londonu iz godine 1964).

Intencija autora bila je da u svojoj knjizi dade objašnjenja (glavne ideje”, kako je malo nespretno navedeno na ovitku korica) Sofoklovih tragedija i njegove dramaturgije za čitaoce raznih dobi (učenjake, studente, starije gimnazijalce) koji ne vladaju грčkim je